

bitum est sponsalia conficere præsumperit, neque hæc generaliter et adversus omnes promulgata, quæ in posterum obtinere debent, ab ipsis calendis ineuntis mensis Julii instantis 7, indictionis anni 6592, sequi visus fuerit, et ante legitimum tempus, sacramque benedictionem arrhas pacisci fuerit ausus, aut etiam in mutuum conspectum contrahentibus personis convenire, atque inter se promiscua omnia habere promiserit: tabellio qui arrhabonum contractum conscripserit, a sua statione removebitur: qui vero ante tempus sponsalia confecerint, humane divinaque iræ se obnoxios reddent. Fiscus namque propter præsentis jussionis contemptum per rerum domesticarum secretarium positam ex stipulatione in instrumentis pœnam ab ipsorum singulis integram exiget. Credimus vero etiam ipsam Deum adversus hoc insurrecturum, quod inter juvenes nequitiam palam, et destinato introducere non erubuerint. Etenim si vetus lex irrita facta est, et perfecta sponsalia confici nequeunt: verum recentioris legislationis præscriptum ad effectum deducere contrahentes recusant: quid aliud faciunt, quam homines sibi multo secundum legem non obstrictos, contra legem inter se corrumpi sinunt, juvenumque animis lascivos amores per pollutam conversationem ingenerant?

4. De solutione sponsalium.

Mense Martio, indictione decimaquinta, anno 6600, suggestio Cypriolæ et magni Drungarii Vigle D. Joh. Thracensis, ex qua declaratio facta est imperatoris D. Alexii Comneni, præcedentem ipsius Novellam de nuptiis confirmans, ac statuens ne dissolvi possint sponsalia quæ sacra benedictione munita sunt. Domine mi sancte, cum quidam nuptiarum re-promissiones liberorum suorum nomine contraxissent, deinde displicerent conventa, et sponsaliorum contractum rescindere conarentur, cumque supplicasset sanctæ tuæ majestati, et ad forum hippodromi remissi, in eo insisterent, ut pœnæ instrumento sponsaliorum comprehensæ præstarentur, et sponsalia dirimerentur. Cum autem alii contradicerent, oportere hæc indissoluta manere, non ut antea, datione pœnæ dissolvi, et Novellam tui imperii constitutionem de sponsalibus, ante aliquod tempus emissam in auxilium suum allegarent: quæ a veteribus legibus recedens, fecit ne aliter perficerentur sponsalia, quam si mas decimum quartum ætatis annum excessisset, femina autem duodecimum, solita pœnatione in sponsalibus faciendâ, cum aliis solemnibus observationibus, nimirum arrhabone et osculo: ut inlyto imperatori D. Leonii philosopho constitutum est, et brevi temporis spatio, vel etiam majusculo, ut iis qui contrahunt placuerit, nuptias differri: non eadem die vel hora concurrere. Divisum est iudicium in diversas sententias: sunt enim qui censeant præstandas esse pœnas, et sponsalia solvi debere: allegantes si id non procedat, nullam inter nuptias et sponsalia fore differentiam, si quidem nuptiarum prærogativa sponsalia oriantur. Præsertim cum arrhabonis ea sit natura (quemadmodum lex ait) ut si is qui dedit non impleat ea de quibus convenit, amittat datum: si autem is qui accepit, reddat in duplum. Alii e contrario indissoluta manere sponsalia putant: dicentes non esse consentaneum, ut quæ post liberorum perfectam ætatem simul parentibus placuerunt eorum consensu et sacris precibus obsignata, datione pœnæ rescindantur: hoc enim conveniens esse, et accidere quando nudum vinculum processerit, aut etiam sponsalia post septimum annum initiata fuerint juxta veterem ritum, quæ nec sponsalia esse tuæ majestatis lex demonstrat. Sic igitur divisum iudicium sententiis tuæ majestati vilis servus ejus refero, quærens utri sententiæ adficere se oporteat. Utraque enim pars probabilis proferre videtur. Et per venerandum rescriptum dari mihi postulo interpretationem, quæ dilucide pureque dubitationem solvat. Legis enim vigorem obtinebit in posterum: et oportet certam puramque esse sententiam, ne postea amplius in controversiam revocetur. Et interrogationem quidem meam sancta tua majestas æqui bonique consulat. Ego vero audacter etiam de tempore refero. Vilis enim servus tuus arbitrator justum non esse, ut eodem tempore sponsalia et nuptiæ definiantur: sed parvam aliquam prærogativam vel in tempore habeant nuptiæ, et a sponsalibus differant, quæ in eo nuptiis sint inferiores. Etenim hoc valde profuturum spero reipublicæ. Nam parentis amore quo in liberos affecti sunt victi, et quamprimum iis providere festinantes, et securitatem adipisci, temporis angustiis impediti, moleste et graviter ferunt. Sunt autem qui et ex contemptu mentiuntur annos, amore liberorum ad perjuriam impulsus, quod si sublatum fuerit, et diminuatur sponsaliorum tempus, tum et quæ ex contemptu recordia parentum sanabitur, et quæ ex hac contingere suspicantur mala, mendacium et perjurium, convenienter reprimantur. Et sanctum imperium tuum gloriæ, magnificentiæ et honoris fructum ineffabilem percipiet, et assiduas intensasque preces, quandoquidem subditis conducibilia, utilia et salutaria semper procurat. Si imperium nihil aliud est quam legitima præfectura: leges autem rempublicam tuentur indom-

nam, procul expellentes et ejicientes ea quæ civili administrationi officiant: regibus autem permessa est legis ferendæ potestas: opus sane regium ad communem reipublici utilitatem, legum interpretationem, ab iis qui rerum potentiunt, fieri, et earum quæ obscuræ sunt diducationem, quas vel ipsi sanciverunt, vel ante latas offendunt, ab his exponi. His convenienter cum nostra majestas Julio mense præcedentis sextæ indict. anno 6592, legem fecisset, et Novellâ constitutione D. Leonii philosophi et imperatoris fundaretur definiente ut prima contrahentium conventio sacra benedictione initiaretur, ipsa videlicet sponsalia, et tempus certum, quod utique et ad nuptialem conjunctionem sufficere lex antiqua statuit: instituit ea esse proprie sponsalia, et vere nuptiarum potestatem habere, quæ et tempus Leonii Novellâ definitum integrum habent, et subsequentem sacram benedictionem noverant: et in his sponsalibus synodalis decisionis observationem in nuptiis obtinere, quemadmodum et qua tempore beati patriarchæ domini Joannis Xiphilini ex synodali consultatione emissa declaravit annotatio. Cui et inter principes inclitus D. Nicephorus Botaniata robur invenit tribuisse. Diserte namque pronuntiat: duos fratres non adsciscere sibi duas consobrinâs per sponsaliorum conciliationem, neque etiam conjungi vetitis personis synodica decisione hujusmodi sponsalia contrahere licere. Quin potius etsi personæ hujusmodi sponsalia contraxerint, quæ alterius forte partium morte dissoluta sint, superstes alia sponsalia prohibebit contrahere cum ea persona cum qua, si nuptiarum societas ei processisset, cum defuncta persona contractum inire non posset. Et secundum ea quæ in hac ab imperiali nostro culmine de his præscripta sunt, gubernari constituit eos qui nostræ orthodoxæ et Christianæ reipublice sunt subjecti; neque omnino sponsalia initiari unquam, aut actum proprie sponsaliorum nomen sortiri, nisi in his sacra peragatur benedictio, et nuptiis præstitutum tempus habeant. Etenim quæ aliter factæ fuerint, non sponsalia proprie, sed hominum placita per stipulationem confirmata censeant, et tanquam talia effectum sortiri, veteremque legislationem in his vim suam obtinere. Et hæc quidem ab imperio meo accurate tunc constituta sunt. Cæterum, quia nihil de eo quod magnifice suggestisti edictum est, quod dictæ Novellæ constitutioni desunt, nostra adjicit potentia, et definit, talia sponsalia quæ proprie sponsalia sunt immota manere et inconcussa, ac indissolubilia, utpote Deo inter eos qui conjunguntur interveniente, et primam vitæ conciliationem confirmante corroboranteque, per sacram precum recitationem. Nunquam vero ipsa pœnarum resolventur dationibus. Neque enim hæc ex hoc tempore contrahentium instrumentis adscribentur. Nam quando sois pœnis corroborantur, et eæ adscribentur, datione etiam earum infirmantur dissolvanturque: nunc autem cum Deus disjuncta conjungens, sponsalia roborat et constabili, indissolubilia prorsus remaneant: quin facimus ut horum solutio perfecti matrimonii esset censeatur; perfecti enim matrimonii dissolutionem facere videbuntur, qui hæc sponsalia dirimere conabuntur. Sic igitur probabiliter et cognate personæ, prohibita cum sponsa, vel sponsæ sorore nuptias, aut sponsalia primas coentium conventiones contrahere, ab hujusmodi contractibus arcebuntur. Si quidem nuptiæ juxta tempus antiquis et recentioribus legibus nostraque Novellâ constitutione præstitutum servabuntur cum solitis his observationibus. Nec licebit cuiquam eorum qui in reipublica nostra degunt, præter ea quæ præsentis majestatis nostræ constitutione velita sunt peragere quidquam, nisi imperator (ut sæpe accidit) sponsalia, et ex sacra benedictione conciliationem intra definitos annos per dispensationem quandam sponsis permiserit. Licet enim quibus a Deo rerum humanarum dispensatio commissa est, supra leges dispensare, ut philosophorum summus, et veteres legislationes dicunt. Licebit igitur principibus, quando voluerint, in angustum cogere et contrahere per dispensationem et utraque sponsalia: nimirum, quæ secundum antiquam legem præscribuntur fieri non minoris ætatis, quam annorum septem, quæ et imperfecta sponsalia censeantur: et ea quæ juxta imperatoris D. Leonii philosophi summi legem cum sacrarum precum recitatione celebrantur, et perfecta sponsalia existunt, utpote cum nuptiis concurrentis tempus habentia, et conjunctionem sponsorum quæ per sacram benedictionem fit, nimirum perfectas nuptias intra præstitutos ipsi annos circumscribere, ante hæc lata constitutione ab Imperatore philosopho summo. Nam ut est sponsalia et ex sacra benedictione conjunctionem sponsis intra præfinitos annos princeps decerneret, ab eo constitutum est. Quod si sponsalia non sint perfecta, quæ per pœnationes in ipsis arrhis sponsalitiis confirmationem non acceperint, neque definitum nuptiis tempus consentaneum acquisierint, qui sponsis conventionem ex sacra nuptiarum benedictione decreto suo permittit, puberibus hæc et impuberibus sponsis omnino decernere. Et hæc quidem ab imperatoribus per dispensationem quandam efficiantur. Non permittant tamen naturalem concubitus, sed ab eo repellent tam eos qui

per sponsalium sacram pœnationem initiandi sunt, quam qui per divinum cælestium precum conjunctionem suscipiunt, intra annos declaratis sponsalibus et nuptiis præstitutos, et tam juxta leges antiquas quam Novellas philosophi regis constitutiones. Tunc enim naturalis coitus his concedetur, quando et ab initio lege definitum est: nimirum mare decimum quartum annum excedente, et femina duodecimum. Donec autem vel ambo, vel alter eorum definitum annorum spatium percurrerit, eis non dabitur conjunctionis naturalis potestas, illo a parentibus exigendo, ne circa hujus rei custodiam negligenter et segniter se gerant: ne præter decorum et ab initio definitum naturali coitus tempus ad se invicem conveniant. Si enim per eorum incuriam hoc perpetratum fuerit, tam qui perpetraverit, quam parentes ejus, subjicientur pœnis legitimis eorum, qui virginem intra præstituta nuptiis tempora corruerunt. Sed et si cum princeps per dispensationem aliquam tempus sponsaliorum, vel nuptiarum præcederit, contigerit ante benedictionem nuptiarum et coronarum, post sponsalia sacris precibus initiata sponsos morte separari, superstes persona contrahere nuptias prohibebitur, cum quibus contrahere prohibetur jam dicta synodali consultatione. Non erit enim superstitibus permissum ad hujusmodi personas ingredi, quod tempus perfectiorum sponsaliorum non invenitur concurrentis. Nam quæ per imperatoriam dispensationem peraguntur, ipsam dispensationem pro tempore ferunt auxiliantem. Leges enim, ut sæpe dictum est, legem condere et dispensare imperatoribus permiserunt. Nam etsi in imperfecta ætate sponsalia, et nuptiæ fiant, cum talibus certe personis contrahere prohibebuntur, cum quibus contrahere perfectæ nuptiæ, et perfecta sacris initiata sponsalia non sinunt. Et hæc obtinebunt etiam in his quasi perfecta æstimentur contrahanturque, quæ et in perfectis nuptiis obtinent, quæ sine principis dispensatione fiunt. Constitutione igitur ante promulgata Junio mense 7, indict. anni 6592, juxta omnia quæ ita disposita sunt inviolabiliter obtinente, nullo enim modo per præsentem constitutionem mutilata est, quin potius repletur et ad integritatem reducit. Quæ vero nunc per præsentem et in perpetuum valituram constitutionem nostra definit serenitas, omnibus omnino manifesta quam primum fieri curato, illustrissime Cypriolæ, et magne Drungarie Vigle: ut nemo eorum qui sub ditione nostra sunt, ignoret ea quæ pro ipsorum utilitate a nobis sancita et constituta sunt. Nam omnem christianissimam multitudinem præsentis constitutione frai volumus, ne quis ex omnibus ignorantiam hujus constituti juris unquam præterdat: cui debes auxilio esse in omnibus iudiciis, et omnibus quæ nostri imperii sunt provinciis, et apud omnium ecclesiarum quæ in iis sunt presules, eosque qui observantur ab omni christiana civitate. Actum Martio mense presentis 15, indict. anni 6600. Excepto eo quod etsi sponsalia sacra pœnatione initiata debeant indissolubilia manere, non omnino tamen nuptiæ posthac indissolubiles servabuntur. Sed quibus ex causis hæc solutionem admittunt, iisdem et sponsalia dissolventur. Mense Martio indict. 15, rubris literis.

5. De charophylace.

Imperium meum, quod ecclesiasticæ honestatis maximam curam gerit, et bonum quidem ordinem cum in omni civili ratione quaerit, tum autem multo magis in rebus divinis eum versari studet, quæ unicuique gradui ecclesiastico sunt ab initio tributa privilegia, et eam quæ in his hucusque obtinuit constitutionem, deinceps quoque esse immutabilem, et perseverare vult, et censet, sanctissime Domine, utpote quæ per tot annos suscepta, et in usu civili longo tempore versata, et ab alio in aliud immutabilibus hucusque transmissionibus vindicata, ac confirmata sit. Sed quoniam imperatoria mea sublimitas didicit, nonnullos antistes contentione quadam et gloriæ studio incitatos velle charophylacis privilegium minuere, et canones in medium adducere, per eos contendere illum ante antistes sedere non oportere, quando aliquo usu exigente oportet eos convenire, et considerare ante excessum ad tuam sanctitatem: non ferendum regie mee majestati visum est, ut res quæ tanto tempore approbata est et a prioribus patriarchis, et ab aliis antistitibus, sed et ab iis qui nunc ob rem non honestam contendunt, longissimi temporis silentio nunc obiter aboleretur et tanquam neglectum quidpiam convelleretur. Hanc ergo rem decernit esse valde rationi consentaneam et justam. Si enim contra vellent antistes immobilitatem non movere, nec ea quæ iis qui prius fuerunt patribus placere, sed et quæ iis ipsis longo silentio, et hucusque patientia, probata fuere, rursus in certamen non deducere, recte se haberet, et eis magna gratia haberetur, quod pugnandi studio abjecto, pacem et quietem protulissent. Si autem etiam adhuc nonnulli, verba canonis usurpantes (a sententiâ enim longe absunt) voluntatem suam confirmare conantur, et non recte ordinem ad id quod est ipsorum transferunt: permittit quidem imperatoria mea serenitas canonis interpretari et declarare contextum, qui facile comprehendere potest,

et pulchre discerni iis qui exacte penetrant, et canonicum sensum attingunt. Hoc autem utique ipsum in antistitibus increpat, quod cum canonem scient, et ejus verba perfecte intelligerent, suam ipsorum conscientiam præter rationem conculcarent, et dum disturbaretur canon, tolerarent, et in anterioribus chartophylacibus inferiorem sedem elegerint. Et his mercedem contemptionis sacrarum canonum, dat expulsionem ad proprias ecclesias: canonem ecclesiasticum hic subsequens, et canonem contemptoribus sacros illos canones in subsidium opponens, Neque in pontifices occidentaliū presules, qui longo tempore sibi credidiorum ovilium curam non gesserunt, nec ut oportebat iis præfuerunt, dicere possint, hostium rabiem quæ per orientem grassata est, impedimento fuisse, indeque rationalium ovium episcopatu esse spoliatos. Et quod ita quidem a meo imperio dispositum est, iudicium ipsius rei gestæ reliquit. Quoniam autem et illud ad aures ipsius perlatum est, aliquos ex ecclesiæ clero in ferendis suffragiis præteriri, iisque præferri nonnullos inferiores forte et ætate et statu vitæ meliore, et qui non multum pro ecclesiâ laborarunt: ea res nequaquam visa est sacra antistitum synodo digna. Unde religiose simul et regie mandat, ne ludatur in non ludicris, neque affectui indulgeatur in divinis, (ubi enim anima est id quod periclitatur, cujus alterius cura gerenda est?) illi autem præferantur aliis, et in suffragiis honorem ferant, quos cum doctrina vita ornat inculcata: aut deficiente forte doctrina, diuturnum tempus, et multus circa ecclesiâ labor, defectum impleat. Sic enim et suffragiis recte iudicent, nec in suæ animæ condemnationem arguantur, Deo sententiam ferentes.

6. De doctoribus.

Nota ex hoc præsentis canone, potestatem docendi populum solis episcopis datam esse: et magnæ ecclesiæ doctores patriarchæ jure docere. Hoc autem etiam ostenditur ex Novellâ illustris imperatoris domini Alexii Comneni, quæ describit et quomodo et quinam debent in ecclesiis eligi, et decernit omnibus doctoribus tam iis qui sunt extra ecclesiam, quam iis qui sunt intra, tres asperorum libras, et frumenti molios quinquaginta, et hæc aperte decedit. Sit autem et hic doctoribus honor tributus, ut iterum in propriis ecclesiis, propter quas secesserunt, statim post officiales proximi patriarchæ assideant, tanquam ejus personam representantes. Audimus enim eum qui pontificis locum tenet maximum gerere honorem: et nemo poterit ad hoc contradicere. Qui autem et verbo et opere digni sunt, quorum ratio habeatur, ad doctrinæ ministerium introducantur, et per docendi munera ad officia provehantur. Propterea enim mortuo qui erat eo tempore patriarcha, nec ipsi docere possunt.

7. De electis ad orientales ecclesias.

Lege jussionem, quæ mense novembr. 2 indict. emissa est, illustris imperatoris domini Alexii Comneni, decernentem, eos qui in orientales ecclesias electi sunt, et iterum suas habere præposituras et adelphata, et officia: didici imperium meum, sanctissime domine et universalis patriarcha, quod cum in Dei ecclesiâ electiones procedant quidam eorum qui electi sunt, in monasteriis prioratum tenentes, et administrationem habentes, vel alia etiam ministeria exercentes, et omnino monachi existentes, alii autem in magna Dei ecclesiâ, et aliis ex officio, et aliis quibusdam ministeriis, ea quæ victui sufficiunt, possidentes, agre ferunt pontificale jugum subire, et illis ecclesiis præesse, in quas renunciant: veriti ne, quum ejusmodi ecclesiæ in orientis partibus sitæ sint, eis necessaria desint, utpote cum ecclesiæ, in quibus electi sunt, redditum non ferant, et sint ipsi omnino inaccessæ: priventur autem et ipsi, eo quod illarum regionem suscipiant præfecturis et œconomiis quæ sibi adsunt, et aliis muneribus et iis quæ simpliciter dicuntur, adelphata, et officia, et quibusdam aliis ministeriis. Meum itaque statuit imperium, ea quæ ad ipsos pertinent, dispensativa quadam ratione disponens: ne quis propterea pontificale jugum subire recuset, si enim omnes rursus fræntur iis quæ sibi adsunt præfecturis, et œconomiis, et aliis ministeriis, ac muneribus, officio, et quæ illis adsunt adelphatis: et doctrinæ rationem subeuntes, a se suscepto ordine perfectivo, illorum quoque redditus libere percipient, donec remissionem acceperint, et ab ea quæ nunc est cleri calamitosa sorte, ad meliorem cleri successum eis attributarum ecclesiarum, quæ ab eis, ut dixi, adiri non possunt, ut quæ ab infestissimis teneantur hostibus, pervenerint. Sed hæc quæ a meo imperio constituta sunt, locum non habebunt in officio, vel gradibus sacerdotum, diaconorum, et cæterorum cleri magnæ Dei ecclesiæ. Pone ergo præsentem constitutionem in codicibus charophylacii, seu tabularii magnæ ecclesiæ.

8. De erigendis episcopatibus in metropoles.

Interim autem scire debes in mense Majo, decima indictione, anno 6565, exiisse edictum ab illustri imperatore D. Alexio Comneno, continens, cum metropoli Basilicæ, et metropoli Madytana viduæ essent,

et antistitum electionem fieri oporteret, excurrerit Heraclæanum et Ancyranum metropolitanum, et dixisse non debere eas ecclesias, etiam si metropolium dignitate honorata sint, a magnæ ecclesiæ partibus antistitem suscipere, sed ab ipsis, eo quod Madytana quidem ecclesia sit Heraclææ episcopatus, Basiliæ autem ecclesia sit Ancyranæ metropolitanæ episcopatus. Et cum usi essent ii, metropolitani duodecimo canone Chalcedonensis synodi, decernente, servanda veræ metropoli jura quæ illi adsunt in honorata ecclesia, decretum fuit imperiale in præsentia tunc convocatæ synodi consentientis, unaque decernentis, licere imperatori pontificalem thronum ecclesiis largiri, et episcopatus, vel archiepiscopatus, in metropoles erigere: eaque quæ ad electionem pertinent, et reliquam dispositionem prout ipse voluerit, describere: nec a canone impediri, qui statuit metropoli jura servari, quæ illi adfuerant ab initio in honorato episcopatu. Et lege hoc edictum quod interpretatur, quomodo debeant servari jura antiquæ metropolis, et non dividendam esse unam provinciam in duas. Nos enim eo quod sit prolixius, hic integrum non posuimus. Hoc ipsum autem edictum post decretum quod continet, debere ecclesias quæ sunt honorate, jussu imperiali a throno Constantinopolitano præsulum electionem accipere, nec eos qui paulo ante erant, metropolitanos ullam in eis partem habere, hæc quoque expresse continet. Quoniam autem rursus quoque antistites Chalcedonensis synodi canonem adducentes, eos qui jussu imperatoris altiore throno digni habiti sunt, dicebant præter canones honorem perfectiorem consequi et rationis expertes eorum appetitiones coerceri volebant, et canonicam auctoritatem afferebant: imperium meum, et imperialis potestas, quod ei a divinis canonibus datum est privilegium, neglectum haberi non sinens, et antistitum ob honoris provocationem supplicationes, ut non canonicas, neque legitimas appellationis eventum accipere nolens, statuit episcopatum non aliter in sublimiorem thronum erigendum, archiepiscopatus scilicet, vel metropoleos, quam si imperator illius temporis, proprio motu impulsus, gratia humana non intercedente indecora, voluerit illam quæ est superior, ac eminentior, dignitatem ei præbere, vel propter civitatis honorem, vel propter ejus fidem in sanctam ecclesiam, vel ejus qui illi præest virtutem honorans, et ex eo sua sponte incitatus ad largiendum honorem. Ac ei quidem qui propter humanam affectionem, et mores non laudatos, ordinem sublimem largitur, divinorum canonum metus incutitur. In quos ne sæpe Imp. incidat, permittit et sanctissimo ejus temporis patriarchæ, ne aliter a quovis illatam de cujusque ecclesiæ primatu chartam confirmet, nec ejus præsulum inter archiepiscopos, vel metropolitanos recipiat, quam postquam de ea re ad imperialem potestatem retulerit, et quid sacris cautum sit canonibus docuerit, intellexerit quod imperator, proprio motu justa de causa ecclesiæ hunc honorem largitus est. Tunc enim et eam admittet, et in eorum qui sub se sunt antistitum numerum illum cooptabit, qui præstantiorem honorem ab imperatore sortitus fuerit.

9. De testibus, et benedictione matrimonii servorum.

Lege etiam Novellam imperatoris domini Alexii Comneni, quæ edita est de non admittendis testibus qui contra opponuntur, quando testes adducuntur ab eo qui ad libertatem proclamat: et de eo quod liberi servi non fiant qui sacram benedictionem acceperint, quæ his verbis hæc persequitur: duo hæc ad aures mei imperii pervenerunt, sanctissime domine, quosdam eorum qui ad sanctum et magnum divini verbi sapientie templum accedunt, ad libertatem proclamantes, et genus suum ad libertatis ostensionem allegantes: dicunt enim se ex liberis parentibus esse natos, Bulgaris forte, vel aliquibus aliis, quos in servitutem nostra accepit respublica) ea quidem quæ dicunt demonstrare permitti: et postquam testes omni exceptione majores, et in quos nulla cadit criminatio, adduxerint, ad alios eis testes opponendos eorum dominos procedere. Et sic eos qui proclamant, quum semper in iudiciis subsistere non possint, servilis conditionis onere rursus opprimi. Et quando matrimoniales sunt servorum conventiones, et conjunctiones in nostra republica, eas tamen sacram non sequi benedictionem, caventibus dominis ne servos inter se invicem cum sacra benedictione conjungant, et ex eo ad libertatem perveniant. Eorum utrunque convenienti correctione opus habere censuit, et propterea hanc constitutionem magna cum cautione et observatione edidit, per quam statuitur de iis qui ad libertatem proclamant servis, ne ii qui contra adducuntur testes, vim ullam, locumve habeant, in quocunque seu civili, seu ecclesiastico iudicio: sed ii soli qui proclamant, legitimas probationes afferant: et si ii quidem testibus abundent qui jure sunt recipiendi, neque calumnia inducti, testium jurejurando iudicium solvatur. Sed non aliorum etiam testium adversus hæc productiones eorum dominis permittantur: ne magna adversariorum inæqualitas sit inferioribus damni causa: sed quemadmodum in iis qui idem tributum

solvunt, lex beatissimi domini Basiliæ potentibus adversus pauperes contrarias productiones non permisit: sic et hic dominis adversus servos vis contrariæ productionis extincta erit: et sola apud eos valebit adversus testes illata criminatio contraria productione non omnino iis exclusa qui ad libertatem proclamant, quando ii qui trahunt in servitutem, eos adversus illos qui jure sunt liberi produxerint. Inferioribus enim et imbecillis præsens constitutio gratificatur, et quod eos juvet subministrat: non autem pro majoribus et potentiorebus editur. Adjicit autem, et benedictiones non solum in liberis, sed etiam servis valere. Et nuptias non alioqui legitimas et christiana institutione dignas esse et existimari, nisi etiam benedictio eos qui conjunguntur obliget. Absurdum enim esset, cum una in omnibus christiana fides valeat, et unus sit in confesso baptismus, per quem ad dominum deducti sumus, et eadem salus a nobis omnino speretur, nonnullis hanc obortam esse suspensionem, quod servi sint boni minus participes, et liberi quidem matrimonio invicem conjungantur prius oratione colligati: servi autem a tali bono excidant: et Deum non assumant in congressu benedictione, vel metuant, si eum assumpserint, ne herus in dominio injuria afficiatur, illorum servitio privatus. Si hoc autem locum habuerit, sanctum quoque baptismum timere oportet, ne servi a dominis alienentur: sed etiam immaculorum mysterium assumptionem, ne per eam ab illis quoque alienentur, quo fiet ut in servis intereat magnum et venerabile divinæ fidei nomen: et non solum hominum, sed etiam diaboli servi fiant homines. Eorum autem domini in periculum quoque venient, ne dum ministerio hominum privati formidant, a Dei gloria se ipsos abalienare sustineant. Sed neque hoc est rationi consentaneum, et sacram benedictionem in servis quoque valere, æquum, et christiana institutione dignum est. Verum enimvero fortuna novit in hominibus diversa esse dominium, et servitutem. Et quæ nostra accepit respublica, ea in iis quoque valere oportet. Unus autem dominus omnium, una fides, unum baptisma, et quod ad fidem quidem attinet domini, et servitutis differentiam non cognovimus. Omnes enim sumus ex æquo servi ejus, qui nos suo divino et vivifico sanguine redemit. Et quoniam hæc sic recte et utiliter constituta sunt: oportet magnam tuam sanctitatem hæc omnia in omnibus ecclesiis manifesta reddere: ut qui eis præsent, ea quæ ad libertatem pertinent, sic examinantes, contrarias testium productiones adversus servos dominis non permittant, et omnibus in suis provinciis manifestum efficiant, eos qui non cum sacra benedictione servos invicem conjungunt, non Deo gratum inter eos matrimonium constituere, sed fornicatorium coitum et stuprum confirmare. Quos enim non conjungit Deus per sacram benedictionem assumptis, hi omnes ad peccatum conveniunt: et sicubi hoc ab aliquo, quicunque is sit factum renuntiatum fuerit, sciant domini se non solum iræ divinæ fore obnoxios, sed a servis quoque abalienatum iri, eis adductis in libertatem. Cum eis enim liceat servos suos jure invicem conjungere, et integrum in eos habere dominium, nisi hoc fecerint, jure omnino ab eorum dominio excident: præsens autem constitutio non solum debet in ecclesiis, quæ ubique sunt, promulgari, sed in omni etiam civili foro deponi, tradi autem etiam iis qui in provinciis magistratus gerunt. Quoniam autem in personis servilem fortunam habentibus nuptiæ prius factæ sunt, et nuptiæ convenienter iniquæ quæ hucusque invaluit consuetudini processerunt: oportet in iis quoque sacram benedictionem fieri, ut per eam, etiamsi tarde fiat, id quod est colendum, ac venerandum, habeant superioribus observationibus etiam in hoc conjugio obtinentibus.

10. De oblationibus, et alijs ecclesiasticis iuribus.

Quia autem de oblationibus et alijs ecclesiasticis iuribus emissa est constitutio illius inelyti imp. D. Alexii Comneni ad suggestionem quorundam diaconorum, qui curam patriarchalium monasteriorum susceperunt a patriarchali magnificentia, quæ subscriptionem habebat, decembrem mensem quintæ indictionis: scito eam hæc ad verbum continere. Observationem et correctionem animæ lapsuum constat habere sanctissimum jus temporis patriarcham, tam in liberis monasteriis, quam in traditis et donatis, et iis quæ ad administrationem, vel dispensationem data sunt. Jus enim habet subeundi et contrectandi delicta animæ et secularia et publica monasteria, et, ut semel dicam, omnia quæ sunt sub ejus regione, sive sint patriarchalia, sive imp. et qui sunt sui juris. Et in propria quidem quæ superiores patriarchæ ad incrementum non elocabant, absque impedimento, quando volet ingrediatur, sive ipse per se, sive ejus suasionem, quem ipse in ecclesiasticis elegerit: et ea percurtari dignum esse statuerit. Libera autem et sui juris monasteria, quando ad sanctissimum dominum meum, et patriarcham delictum in monasterio factum pervenerit, sive alioqui ex fama aliquorum vel etiam unum audiverit tunc, ut dictum est, ingrediatur, et perscrutabitur delicta animæ, etiamsi is, qui dixit, nolit subire probandi periculum. Homo enim chris-

tianus, quando aliquid factum audiverit, debet hoc dicere communi patri et antistiti, fortasse enim non vult hoc subire periculum, et propter hujusmodi causam delicta animæ inobservata et incorrecta relinquere, est hoc valde absurdum, nullo quocunque scripto imper. vel patriarchali hoc prohibente. Sed monasteria quidem debent non innovata conservari in perscrutationibus eorum, qui mittuntur, nullo inde sumpto dato. Tunc enim animæ delictorum correctio facile, si Deus volet, fiet. In monasteriis autem non solum alia animæ delicta inquiret, sed etiam an dissoluta sint, vel dissolvantur in parte, vel in universum, ab iis qui ea accipere, et si invenit in iis aliquas fieri diminutiones, coget eos, qui ea detinent, restituere, quemadmodum accipere, et secundum monasterii facultates. Sed in illis quidem qui propter inopiam non sufficienti ad statum, in quo ea accipere, quæ sunt quidem effecta meliora et aucta, cum recte se habeant, non minuentur, sed manebunt ut se habent. Qui autem ea detinent quæ sunt illis tradita, ut regimen et administrationem ad tempus suscipiant, et eis damnum afferant, si nolint in eum quem acceperunt statum ea restituere, eis auferantur, nec ab iis quæ habent scriptis juventur, eis dato convenienti die præfinito. Interea autem dum penderet terminus, debent observari an ipsis eorum de in integrum restitutione operibus vacent, ut ostensum est. Tum enim etiam terminus servabitur. Renuntiationes autem, quoniam præter canones dantur et accipiuntur, omnino cessabunt: et qui accipere, vel dare inventus fuerit, si est quidem monasterii præfectus, ex præfectura appellatur: sin autem beneficiarius, e monasterio expelletur. Quæ autem ab iis, qui ad tonsuram veniunt, fiunt offeruntur spontanea voluntate oblationes, suscipiuntur, et describuntur in breviario monasterii, de iis quæ offeruntur etiam sanctissimo patriarchæ cognitione data: etiamsi ii qui habent monasteria, documenta habeant de accipiendis renuntiationibus, et oblationibus et in lucrificandis, hoc enim cessare nunc debet, et fieri quemadmodum dictum est superius. Sed etiam servatæ oblationes non debent alienari prætextu documentorum. Porro autem non solum cura animarum monachorum, sed etiam ipsorum secularium, incumbit sanctissimo patriarchæ: et quando viderit aliquem secularium sitientem propriam salutem, quomodo continget inibi patriarcham, quominus in monasterio eum collocet ad salutem animæ ejus qui accedit? citra ullum enim impedimentum sanctissimo patriarchæ licebit collocare, quam charitativè, licet documenta habeant. Præterquam, si jubet sanctissimus meus dominus fraternitatis usum accipere secularium aliquem vel etiam monachum ex alio monasterio ab eo differente, ne det seculari vel externo monacho monachatum, et grave-ter monasterium adelphato; si enim gravetur, omnino deerit monachis qui sunt intus et pro mercede fiet iudicium. Si autem accedit laicorum quispiam, qui est omnino inops et pauper, ad sanctissimum meum dominum, vel ex antistitibus sui thronos perdidit, et sunt inopes, et voluerit statuere ut is victum capiat et ditiori aliquo monasterio, hoc recte faciet, non supra facultates numeri eorum qui sunt ordinati; monachi enim, qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.

11. De foro clericorum, et de iudice per rescriptum prohibito causam ad se transmissam disceptare.

Si vero partitio inter adversarios fuerit, et alterum mundani status esse appareat, alter in sacrum clerum allectus sit: actor foro rei per omnia subiacebit, et uterque ad competens iudicium abibit: nisi si quando tribunal imperatorum aliquis requiret. Tunc enim omnibus cessantibus imperatoria majestas litem dijudicabit, et decidet controversiam. Verum hujus aureæ bullæ segmentum, quod statuit, ut quicunque ad quocunque tribunal trahuntur, si imperatorii tribunalis auditorium requirant, admittantur: irritum factum est ex posteriore jussione ejusdem imperatoris domini Alexii Comneni, quæ vulgata est mense Majo, indict. 5, et statuit post proemium in hæc verba. Præscribit igitur omnibus vobis, qui iudiciis præestis, imperatoria mea majestas, ne unquam posthac ulli obtemperetis rescripto, quod iudicium quempiam iudicium ad ipsum transmissum exercere prohibeat, tametsi cinnabari subsignatum sit, tametsi ceræe bullæ sigillum habeat, sed siquidem post libelli oblationem intra viginti cognitionis dies, qui in iudicium pertractus est, dimensionem imperatorie nostræ majestatis impetret, quæ alterum iudicem illi qui prius causa transmissa est, adjungat: in unum convenienti constituti iudices, et legitimam decisionem controversiis imponant. Si vero viginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniam hoc etiam legi videtur) neque vero prætextu, quod fortasse postmodum statui possit ut causa ad imperatoriam majestatis tribunal introducatur, nullo modo, quominus iudicium ferat, impediatur, sed transmissam sibi controversiam ad legis præscripta exacte decida: ut tamen litigator, si se injuria affectum putet, a provocatorio iudicio neutiquam excludatur.

Atque hoc omnes vos iudices cognoscentes nitimini commissas vobis lites servare, et legitimum illis finem imponere. Non vult enim imperatoria mea majestas, ut posteaquam ex jussione ipsius ad iudicem quempiam controversia transmissa fuerit, per cujusmodicumque posterius scriptum, quod controversiam, ad imperatoriam meam majestatem introduci demandet, cognitio impediatur: sed ut illa apud eundem iudicem, aut (ut superius dictum est) iudices, intra viginti cognitionis dies cum ipso datos, usque ad finem, ita ut subtrahi non possit, procedat: ac post iudicium finitum ei qui fortasse injuria se affectum putabit, facultas sit ut per provocationem aliud tribunal imploret, aut potentie nostræ audientiam requirat.

MANUELIS COMNENI.

1. De executoribus testamentorum.

Mense autem Martio, indict. 14, facta est Novella sancti nostri imperatoris domini Manuelis Comneni, quæ partim hæc statuit: cum his hoc etiam iis quæ ante scripta sunt, sanciendo conjungimus. Multi homines in extremis suis dispositionibus procuratores sive executores eorum quæ præscriperunt, relinquunt, iisque Christo, dulci isto ac mundo salutari nomine, herede scripto, rerum suarum dispensationem atque administrationem injungunt. Hoc autem videntur facere, cum pauperibus substantias suas dividi præcipiunt. Quum enim mendicans accipit, adstat Christus, ac una cum illo manum porrigit. Quatenus namque, inquit, uni ex minimis hisce fratribus fecistis, mihi fecistis. Jubemus igitur, ut quando hujusmodi procuratorie dispensationes, et in pias causas distributiones, quæ ad animæ rectum ductum ac pupillorum, senum atque pauperum educationem et exhibitionem tendunt, proponuntur, in his iudiciorum protelationes, atque qui hinc existunt inanes temporum decursus, locum non habeant. Contingit enim hinc ut defunctorum animæ damnium subeant, et communis omnium boni utilitatis causa late leges commutentur in contrarium. Tum neque justum esse imperatoria mea majestas iudicat, ut qui ordo in reliquis iudiciis obtinet, etiam in istiusmodi usurpetur: sed ut talium specierum ambiguitates confestim solvantur: neque libellus detur, et cognitio in tres aut summum 4 dies differatur, nulla iudicialia dilatio introducenda, quid cuique jure competat, disquiratur: citra omnem dilationem utraque pars accersatur: atque ut quid juris se habere putet, proponat, exigatur: tumque demum per breve tempus, in mensem forte unum aut etiam alterum extendendum, res in controversiam deducta, prout iudici visum fuerit, convenienter dirimatur: in sua sede ac soliditate firmiter maneant leges, quæ non mox a defuncti morte, sed post aliquot dierum decursum successores ipsius in iudicium trahi statuant: quemadmodum quæ huc pertinent, fusius in basilicis tractata sunt. Si vero procurator ad dilationem tergere videatur, eaque evertere dolo deprehendatur, nec quemadmodum testator præcepit, procrastinationes nectendo faciat: a rerum defuncti procuratore ac dispensatione removeatur: eaque quibus imperator statuerit injungatur: aut si is forte peregre sit, præfectus urbis una cum sanctissimo ecclesiæ œconomo res illas procuret ac dispenset: qui de his quæ in hujusmodi speciebus administrantur imperatori, aut (si fortassis hic peregre erit) sanctissimo patriarchæ rationem reddere debebunt. Non tamen prout imperator juserit, defuncti voluntas adimplebitur.

2. De feriis.

Cæterum, si quonam die iudicia cessent, exacte discere velis, lege adorandam illam divinitus coronati optimi ac sancti nostri imperatoris, domini Manuelis Comneni Novellam, mense Martio, indict. 14, anno ab orbe condito 6674 emissam, atque hæc post proemium complectentem. Sancimus igitur, ut illi dies feriat sint, quos in presenti constitutione nominatim enumerabimus. Quorum alii omnino toti feriat sint, ut nullo modo ulla ipsorum parte constitui iudicium possit, extra quam si forte imperator dispensationis modo, aut propter necessitatem (ut multa sæpenumero rerum vicissitudo noviter introducit) in illis etiam iudicium constituere velit. Alii vero ex parte a iudiciis cessant, a mane videlicet usque ad ipsam divini ministerii tempus: ut iudicibus, precatationibus, atque glorificando Deo vacare liceat, ac deinde post divinum sacrificium justitiæ operam navent, secundumque legum vim injuriarum passis auxiliam ferant. Verumenimvero quibus ita post divinum ministerium iudicare permissum est, in conficiendis a se instrumentis, temporis quo illa confecta sunt, mentionem faciant. Ac primum quidem de omnino feriat est agendum. Natalis itaque dies purissimæ dominæ ac Dei genitricis qui est 8 septembris, feriat est. Item 14, qui propter exaltationem vivificæ crucis honoratur. Item vigesimus sextus, propter apostoli et evangelistæ Joannis theologi transmutationem. Item 6 octobris, quod tum